

Լ Ր Ե Տ Ն Ր

Ե Ր Օ Ռ Ի Ի Կ Տ Ե Ր Օ Ն Ո Յ

ԹՈՌԹՆԵԼԻ, ԹԵՒՕՐ ԿԼԱՊՈՒԲԵԿԵՆ ԵՐՕՌԹՅՆ
Ի ՄԵՍԻԿՈՆԵԼԵՆ ԵՇԽԵՐՀԻՆ, ՅԻՆՆԵԿԵՆԵՆ ԼԵՔԵՆՑ,
Ի ՄԵՆՑ ՍԻԼԵՐՊԵՏԻ ՀԲԵՇՆԻՒՆ ՈՒՍՏԻՆ:

Ը Պ Ր Ի Լ 15

1863

Թ Ի Ի 2

Կ հրատարակուի ամիս երկու անգամ
սկիզբն եւ ի կէսն:

Որ թիւ էն աւելն, կարող են ստորագրուիլ
միտակաւ տարաթիւներ: Կամ առանձին

Որ եցամսեայ գինն է 12 դուր
Ի՞նչ հատը 40 փարայ:

Երազրոյս վերաբերեալ նամակ կամ մեկ իջե
գրութիւն առ խմբագիր պիտի ուղղուի:

ԵՅՍՊՈԼԱ ԽԵՂՃ ԵՍԻՔ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵՐ ՄԵՂՃՅԱՆ Է
ԹԻՆ ՄԵՐ ԽԵՂՃՅԱՆ Է:

Հասարակ առած մի է, ինչ նեղու
թիւն ինչ վիշտ որ կրեն մարդիկ, հոգեոյ
կ հանեն, երկինք կ հային, ա՛յս կ բռնեն
ու կ ստանան մեղա՛յ, Լստուածոյ, մեր մեղքն
է պատճառ ո՛ր, Բարեպաշտ սիրտերու
գեղեցիկ գգացմունք: Հաստ լաւ եւ ան
սքիւղ վճիռ է. ամեն չար՝ մեղքէն կ յա
ռաջանայ, եւ նոյն իսկ մեղք չար է. Լստ
ուած չարին հակառակ է, չարեղած տեղը
Լստուած չկայ. ուր տեղ Լստուած չկայ,
այն տեղ ի՛նչ բարութիւն, ի՛նչ խաղաղութ
իւն, ի՛նչ կեանք եւ ի՛նչ մարդկութիւն:
Եթէ մեղքն է չարեաց պատճառ. հապա
քնէն է մեղաց պատճառ, սատանան. այդ
պէս չէ, երեսդ խաչ սկիւքէ սատանան չբա.

ցաւ աշխարհէս. դու ինքդ ես քո մեղաց
պատճառ եւ ես՝ իմ. մարդ իբրեւ կ ճշտաբ
հգէտ ես ինչ անելի չ գիտես. կ մտքդ
ճանապարհի անդեակ չես. վերջապէս կը
սխալիս յիմարութեամբ. կ մեղանչես վառն
զի մտածել չունիս, միտք անիւ՛ն անխելք ես:
Կ պարծենա՞ս թէ միամիտ իբրեւ զա
ղաւնի ես. մէկ աչքդ պակաս է, Լստա
րանի Հայ, խորագէտ ալ եղիր, օճերու կը
հանդիպիս, կ խայթեն զքեզ: Մարդ
պէտք է առիւծ լինի, գայլերէն չ յաղ
թուելու համար. գառ լինի, իւր հրամի
հետ վարուելու համար:

Լստարանի աշակերտ պարտաւոր է ըզ
մարդ չ խաբել, բայց եւ մեծ ամօթ է երբ
ուրիշներէն խաբվի: Լշխարհ կորուսերէ իւր
ուղղութիւնը, այժմ մարդ կ թարգ մանիւս
տանայ կամ հրեշտակ, մեղաց հեղինակ կամ
լուսաւոր էակ. սորա հետ վարվելու համար
երկու կերպն ալ պէտք է ունենանք:

Թէ զմարդ իբրեւ սատանայ կ'տեսնաս,
մի՛ սարսափիր, կորի՛ճ կայ շխարհիս:

Թէ իբրեւ հրեշտակ կ'տեսնաս, մի՛ շուտ
հաւատար, վասն զի շատ անգամ՝

«Օտարանքս եւ դէմք զուարթ,

«կարծես թէ լոյս է եւ հրեշտակ:

«Այլ խորին դարանին չարք...»

Չեղ վիայ մեր Հայրենեաց աւերակները,
մեր հայրենիք մեր մեղաց համարն է աւ-
դեօք աւերեր. այն չեմ աւեր անմեղներ
եղեր, սակայն չորան ար յառաւայ սիրտն իր
փորին, լեզուն մէջ բերնին. որ կերթար կը-
մասնէր զՀայաստան Պարսկին, կուգար
կերդ ուէր Հայոց՝ ձեռք կ'դնէր սուրբ Աւե-
տարանին. արի հաւատա՛ այն թշուառակա-
նին. որ քանի եց աւրեց կեղծաւ որ անիծածն
զտուն Հայաստանին. Վրդեօք արժմեանժա-
մանակն ալ չկայ որս հոգին. Վեջ բարի կե-
րեւին. ե՛ւ Քաղդիր կ'ստին. խիղճ քոյց կու-
տան, կ'ցաւին, կ'ծիծաղին, մինչեւ յանկարծ
կ'տեսնաս զՔեզ ինկա՛յ յանդունդս. Այն
ծիծաղող էմ հրեշտակն զլիսգ վրայ ծափ
կ'զարնէ. քո կարծած բարերար ու բարե-
կամն քեզ վրայ կ'նայի ու կ'ծիծաղի. «

մենք ալ իրեն տանք « անհոգի՛ մարդ... »
Բայց ի՛նչ օգուտ, մինչեւ ցե՛րք պատկեր
խեղդօւնիք այս որոգայթներով. ինչի՛ միշտ
նորատաւ ջնորդ են մեզ, որ ուզեն խեղդեն,
ուզեն ազատեն. երբեմն ալ մեք յառաջ եր-
թանք, մենք կառավարենք զմեզ. Հուզենք
այն Րէտը, դու կառավարէ երբեմն ալ, եթէ
կարող ես. չընդունենք այն Րշխմը, մենք
նորատեղնարիք առանց դատաստան, միայն
եթէ բաւական լինինք տալ հակառակոր-
դաց պատասխանը. եւ պահպանել զազգ իս-
ղալ ու յառաջադէմ:

Բանք ունենալու համար պատրաստվինք
պիտի. պատրաստենք զմեզ ոչ միայն նոցա
չափ խելք ունենալ ու նոցա չափ կառա-
վարել զխոնարհ, այլ « Բնէն անձ ձեզ, թէ
ոչ ստաւելուցու իմաստութիւն ձեր ստա-
ւել քան զհին Բնաց եւ զհին Իշխանաց.
ոչ կարէք կառավարող լինել ազգին, ոչ կա-
րէք ազատել զձեզ խեղճութիւններէն »:

Մէկ զմեկ կ'մատնենք, իրարու տուն կա-
ւերենք, ահա մեղք. որ Բնութեայ պատիժ
կ'բերէ մեր գլխին մեղք բոլորովն չի վեր-

նայ աշխարհէս, քանի որմարդ կայ աշխար-
հիս երեւը, քոյց կ'բիշտայ խիտ րիչ. երբ մեր
միտք ու խելքը կ'թնէ. « Բնութիւն պէտքէ.
կարգանք գրենք, որ մեր մեղքը բաւենք.
կարդանք գրենք, որ մեր սիրտը սրբենք ու
զիրար սիրենք. կարգանք գրենք, որ Բնե-
տարանի պատու էր եւ աշխարհի օրէնք կատա-
րենք. « զԿայսերն Կայսեր, եւ զԲնութեայն
Բնութեայն » տալ զխոնարհ. կարգանք գը-
րենք, որ մենք զմեզ գտնենք. Բնութիւն-
նից, խեղճութիւննից ազատվելու համար
պէտքէ կարգալ գրել ունինք. պատիժը
բաւնալու համար մեղքը բաւնանք, մեղքը
բաւնալու համար խելք ունենանք, խելք
ունենալու համար վարժատուն դպրոցներ
բանալք:

Այսէ Բրժուիկի բաղձանքն ու նպա-
տակ, այսէ Հայաստանի դեղ ու ցաւոյ
միակ սխալանք, այսէ Բնութեայ սիրածը
ու ամեն մարդու փափաքը:

Բնութիւն Մշտ դաշտի քեղացւոց
ստալիս առ ազգային յարգու-

յենք, քանիք եւս փոփոխելով
ըստ պատշաճին. Բնութիւն կ'ներկայանայ Տա-
րծոյ Հայկազանց ցաւայի եւ արտասուաց
արժանի կենաց վիճակը. խղճալիք հաջիւ-
կ հեկեկան օգնութիւն, փրկութիւն հայ-
ցիւով. Մշտ շտեմք էր Հայրենասիրաց
սրտերը շարժին միջնորդել, եւ բարեխնամ
տէրութեան իրաւանց ու գթութեան ար-
ժանի համարվի այս աղերք, որով թշուառ
ժողովուրդ մխիթարուի միշտ երախտապարտ
հոգով մնալով հպատակ եւ որդի:

Բնութիւն քանի Տեղագահ Ս.
Հայր մեր. եւ ազգայնամ յարգութիւն
ազգիս Հայոց ի Պօլիս,

Ի խորագ սրտից
ողբախաւ ազգիս:

« Հոգեկարէ Տարօն, աչքիւ լինէ
արեւ իրեն. գտնէ իւր հեկեկանաց մրմունջը
ձեզ լսելի լինի. իւր հոգեհապառ շունչը ձեզ
համի. օգնեցէք մեզ:

« Տարօն ժողովուրդ ցամբած ար-

խնայել, չորացած ոսկերքներով հագնել կը-
շնէ, հագնել է շարժի, ո՛հ և գերեզման
է խնդրէ իւր հանգիստ :

« Գամբռնանք այսու հետեւ . ամէն
փեսայն թողի իւր հարսը . թողի զաւակ
իւր ճնողքը, աղջկին ու մանկան գետերու
մէջ թող թափին . ո՛հ մի թէ Հաճապար
դայն եմք :

« Ահա քեզ համար զաւակ թշուառու
թեւան համար . . . երանի, թէ աշխարհ
ուշայն լինէր, բայց մեզ տառապանք, դըր-
կանք, վիշտ, լիկանք ամէն կողմէն . վայր-
կեան առ վայրկեան կ'սպասեմք յաջորդ չա-
րիքներ կրել . եւ ոչ փոխութեան ակն ունեւ
. . . ո՛հ, թերահաւատեցանք, մեզայ
Արարին, հաստատեցէք զմեզ :

« Բոցուէր գարուն մեր աշխարհ . բանար
երկիր իւր զոները . երկինք պարզուէր ամպե-
րէն, յայնժամ Հայ պիտի թողու զՏարօն,
Տարօն պիտի մնայ անհայ . . . աւաղ ան-
մարդի պիտի մնայ Սա'իկոնեան երկիր :

« Արատաւք կարկուտի նման եւ իրիւ-
տաւայ կ'թափու մեզ . քորեն . քորեն
թիւն ապաւանէ մեր . . .

Հուշե՛ք եւ Ազգին զ-
կենդանացու ցանկն մեր ցամ-
ները :

« Ապաւան հող տի . վշտաւ ին ցաւերով
մեր ձայնը կարճակեմք . . . յոյս մնայն (Սա-
ռւան . յոյս առ Ազգ . եթէ չ'վազվաղեն ժա-
մանել փրկել, ապա մեք վազվաղենք մ'ր գե-
րեզմանը գանել, օտարութիւն համբուրել .
կըշկնք, կամ հողին տակ մեր Հայրե-
նեաց ծոց կամ հողին երես Հայրենիքէն
դուրս . . . ո՛հ մի թողուք զմեզ :

« Քանի որդանք չի սպառիր մեր ցաւ .
թէ յաւիտեան լամք մեր վիշտեր չին պակ-
սիր դարձեալ . կոչա մի հող լնկած եմք
հեղեղի մէջ . իրիւն խախ ինկած եմք
բոցերու մէջ, երանիք թէ այրուէինք բոլո-
րովն . . . ո՛հ աղաւթ զմեզ :

« Արտաքին ձեռք չէ զմեզ շարժարող,
մեք կ'ստանանք մեր ձեռքէն, կ'աղբար-
վինք մեր ազգէն . իրենց փառաց համար
զմեզ կ'գոհեն, իրենց շահուն համար զմեզ
կը փաճառեն . . . գնեցէք զմեզ :

« Արդարութեան աստեան, Արքունի իը-
նամանկալութեան հասուցէք մեր ձայնը .

ա՛հ, թող շնորհեն զթաւիւն . դատեն ի-
րաւամբ . . . ալ զանակ մեր ոսկորին հա-
սան է :

« Քանի տարի է այսպէս, քանի հողիք
անցան ու անհետացան այս ճանապարհաւ
. . . և տակու ին քանիք այսու հետեւ :

« Եսու հետեւ . յորդու մի ճանապարհ-
ները, Տրապիզոնի լեռները, Պոլսոյ նաւա-
հանգիստները, այն տեղեր փնտռեցէք . ըզ-
մեզ մեր երջանկու թիւն օրրըդ կրել, բեռ-
բաւաղ, եւ օտար հողի վրայ բրտիք թա-
փելն է . . . մեր հողեր թող մնան ամայի,
մեր բնտանիք անաւր, մեր զաւակներ ան-
խնամ, մեք երկիր աւեր լեծող լինի աւեր :

« Մեր մոճիքը կոտորուած են, լուծերը
փլրած, եզն ու դամբ, կոփն ու մատակ
խառն ի խառն կ'ստալիքին, յենե ու համ-
բան տարակուսած են, մանձկարն ու հօտաղ
ձեռք ձեռքի կ'ցած յաւաստու կ'հային,
շինել և գործել կ'վերցուի մեր աշխարհից .
ամէն մարդ փախել, ամէն մարդ կորչել
կ'նայի . և այս ակնկարութիւն պիտի բերէ
աղ համար գարուն . . . ա՛հ, երբ պիտի
գոյ գոյաւն . . . Գարուն . որ մէն ուշ-

Եւ . . . ան . . . քառութիւն
բերութիւն կ'տալէ . մեզ համար ցրու-
մին, փախուտ, պանդխտութիւն եւ ցաւ .
բայց չէ, ազոնք ալ մեր դուարձութիւն
են . . . մենք ալ այդպէս կ'մտնթարուինք :

« Թող թող աչքերնիս զարնան ցոյի հեռ
կ'նուիրիմք Ազգիս . Արարչին առջեւ դրած
տարածած սիրտերնիս, թէ պէտ յաւաստու
ձայնով բայց մեծ հաւատով . Տէրութեան
բարերար խնամքն ու շնորհքը առ մեզ կը-
հայցեմք :

(կը շարունակուի)

Ք Ե Ջ Ե Լ Ե Դ Ս

Իմ հասակակից եւ հայրենակից եղբայր :

Հայրենաւեր եւ բոլոր Հայաստան ունե-
ցող եղբայրներ, ելէք ու տեսէք մեր խեղճ
հայրենիք Տարօն ու իրեն զաւակներ, թէ
ինչ աղետալի վիճակ ունին . մի թէ յա-
ռա՛ն եւս այդ խեղճութեան մէջն էին, չէ,

չէ՛, ամենեւին. քնդուշայն են այդ կարծիք-
ներ . Ս՛եր Նախնիք երջանիկ էին :

Բարոքեցէք հայրենասիրութեան բոցով
ձեր սիրտերը և պահէք անշխանելի գայդ .
բոց՝ որ կ'առէ կ'ձգէ զմեզ մեր նախնեաց
փառաց օրերը . բոց՝ որ կ'սրբէ կ'խտակէ
մեր սիրտեր , եւ մեր սրիւնը կեռացնէ կը
պատրաստէ հայրենեաց համար ծառայել ,
զՆստուած եւ զհղբայր սիրել :

Ո՛վ Մօռուած . երբ մեր ողորմելի հայրե-
նիք մահադոյն վիշտերէ ազատ տեսնանք :

Գլխէք եղբայրներ , կ'յիշէք Ս՛ամի-
կոնեան սշխարհի յառաջ ինչ փառքի տէր
լինելը , բոլոր Հայաստանին պարծանք ե-
ղջլ սուրբ Ս՛արդան եւ Ս՛ահան , Եւրիշ
շատ քովեր եւ սուրբ վարդապետներ մեր
սշխարհէն են եղեր . իսկ այժմ լսոնք ,
վասն զի անդիք են ու չկան այդ երանու-
թիւնները :

Եւ չէք շրջենք մեր հայրենեաց մէջ . տե-
սէք մեր քով նախնեաց բնակեալ եւ իրենց
անուամբ շինեալ քաղաքներ ու բերդերը ,
որոնք այժմ աւեր են դարձած . աւաղ
առնենք անոնց հոգիք ու փոշիներ լիկեր
ճուրի մէջ :

Գլխէք զՆստուած եւ զհղբայր սիրել
սիրտերը :

Տարօն հորիւքաւոր տարիներով լայող
այրերը անկած կ'ստատէ մեզ , մենք մինչեւ
ցայժմ կայր էինք , մեր միտքերը կրթենք
ուրեժն , լուսաւորութիւն յառաջ գնանք ,
պայծառանայ միսթարուի հայրենիք մեզ-
մով . այսուհետեւ լճգ մեզ յառուկ թը-
նամակալ եւ բարերոր է . ահա լճիւ մեր
հայրիկն է . իւր թեւոց վերայ բարձած զմեզ
կ'թռուցանէ . համիկնք ժամանակին :

Ի եռն Տանիցի

Լճակերտ . Ժ . Ս . Գլխայ :

Լ ՈՒՐԵՐ

Ս՛ինչեւ անդհալ շարութեան աղետալի
տեսարաններով լի էր Ս՛շոյ դաշտը . գարմանի
պակիւր եւ ձիւնեղու թանձրութիւնը շատ
ջարդ տուած է անասնոց . զէշ զէշ վրայ կը

քաշուին . զեղացւոց , մէկ մօտը օրերով
կերթան (դազ) ըսուած փուշերը կ'բերեն
օարերէն կ'կերցնեն իրրեւ անուղ . զժբարդ-
դաբար նորա մէկ տեսակն ալ կայ որ կեն-
դանեաց ուղեղը կ'ուռեցնէ եւ տեսակմբ
սխտ ձգելով վրանին կ'ստակեցնէ . Ս՛էկ
բարդ խոտ , որ 30 խաւրց է . կ'պատմեն թէ
մինչեւ 150 զուրուշի ծախեցաւ այս ձը-
միտք . մէկ թակաւ յարդ 10 զուրուշի
կ'ծախուի եղեր :

Լճս տարի կերեւի որ երկրագործութիւն
նուազ պիտի լինի . վասն զի անասունք կ'սա-
տակին եւ մարդիկ հետ զհետէ կ'ցրուին ի-
պանդխտութիւն . Լճիկու շարաթէ որ եր-
կինք սկսելէ զթութեան անձրեւ ցօղել ամ-
պերէն . գրեթէ շարունակ կ'տեղայ , եւ քիչ
մնացի որ արեւը աւ ձորերն ալ աղաւտու-
թեան ծողկիայ պատճառաններ հագնին .
դառներ շուուց սկսիսն ծնիլ . եւ խղճալիք
դեռ դալար չեն տեսած . դեռ ծաղիկ չեն
կրճած : Լճուած այն անմեղներուն խը-
նայէ :

Թէ բերանացի Թէ այլ եւ ոյլ նամակ
Լեւոն Հարությունյան

Ս՛շոյ աղգայտոց
թութեան . որք յօժար հոգ-
եր են դորձակալ պատուական
Պ . Ս՛էլ քան Քէշիշեանցին քով բաժանորդ-
ստորագրուելու . որոց թիւը մինչեւ հիտու-
նի կը հասնի . եւ հետ զհետէ կը բազ-
մապատկի այս թիւը . Ս . Լճուքերոց
վանից թեմական գեղեթէն ալ 12 անձիւք
ստորագրուած են շնորհիւ յիշեալ վանագ
վանահայր արժանապատիւ Ս՛կրաիշ վար-
դապետին . Գաշաթի , Լուխաբոյ , Պուլա-
նիխայ և Խնուսոյ գեղերն ալ մօծ յօժա-
րութիւն և բերկրութիւն զգացած են : Լ-
սոնք անշուշտ քաշալերակաւ և միսթարակաւ
շնորհքներ են մեզ համար . և արդէն պարտա-
ւորեալ ի սրտէ շնորհակալութեան հետ մեր
հոգւոյ ուրախութիւնն ալ կ'նուիրմբ
իրենց :

Խմբագիր Տարօնոյ Լճու իկիս
Գ . Սրուանձանեաց Ղեւ Ս . Լճու ոյն :

Ի Տպարանի Ս . Լճու ոյն
Ի Տարօն Ս . Կարապետի Հ . վանքը :

Լ Ր Ե Տ Ն Ր

ԵՐԾՈՒՒԿ ՏԵՐՕՆՈՅ

ԹՈՒՌՆԵՒԼ, ԹԵՒՕՔ ՊԼԱՊՈՒՐԵԿԵՆ ԵՐԾՈՒՈՅՆ
Ի ՄԵՍԻԿՈՆԵՆ ԵՇԽԵՐՀԷՆ, ՅԻՆՆԵԿԵՆԵՆ ԼԵՐԵՆՑ,
Ի ՄԵՆՈՅ Ս. ԿԵՐԵՊԵՏԻ ՀՐԵԱՇԼԻ ՈՒՍԷՆ.

Մ Ե Յ Ի Ս 1

1863.

Թ Ի Ի 2.

Կ հրատարակուի ամիս երկու անգամ .
ակիցրն է .

Որ թիւէն ազդեն, կարող են ստորագրուիլ .
Իսկ . . . . .

Մէկ

Իսկ . . . . .
Դրանք են առ խմբակիր պիտի ուղղուի .

ՄԵՐ ՊԼԱՊՈՒՐԵԿԵՆ

Լաւիք Թէ Ծրձղանք

Թէ լաւիք Թէ Ծրձղանք ունայն է, աշխարհս ունայն է. իրեն ամէն բան ունայն են. չեն տեսնար ամէն օր կուտենք, դարձեալ փորեմք ունայն է. աշխարհ չունի կարողութիւն յադեցուցանել զմարդ. մարդ չի կարող կշտանալ աշխարհից. քանի հագնես՝ կը կտրուի, քանի խմես՝ կ'ծարաւիս, քանի գնաս՝ ծայրը չկայ, որչափ վազես՝ չես հասնիր. փրկուպէս ունայնութիւն ունայնութեանց, ամենայն ինչ քնդուի ունայն է:

Ուրիմ ինչեմք մեք այս ունայնութեանց մէջ, ի՞նչ կ'աւագուինք, ինչ կ'աւարտուինք կոր զկայր, եւ ինչպէս կ'ապրինք. Վճիռէ միայն Մատուցող փէշիցք բռնած, նորա լուսաւոր եւ հզօր անունը դաւանելով ինկած եմք մի խաւարի տառապեալ կեանքի մէջ.

միայն չ'զօրանամք լքարէի լուսով եւ փրկչի յուսով:

Եւ ինչ փիճակ է, աշխատինք՝ մեզ չի մընար, բռնենք՝ մեզ համար չէ. վատակենք մեք չենք ուտեր. մարդ չէ, մէյմէկ չոր մեք ենայ ենք. օր բուն կրակի ձեծ վանքի մէջ, էլ ոչ յազթ մնաց ոչ բաղդ. ոչ իրաւունք ոչ դատ. « Իսկ ունի յափշտակեն » Եւրպիզ զմեզ ինչո՞ւ տկար ես ստեղծեիր. բայց չէ, մենք ալ խահմութեամբ կ'ապրինք, նոքա զօրով, մեք համբերելով. նոքա զօրներով, մեք խնայողով. որովհետեւ տարածելն ունայնութիւն է, եւ այդ ունայնութեամբ աշխարհս լի է. այս տարան, մէկալին հետեւինք, չորս կողմ ունայնութիւն է:

Սակայն ինչ է այն, զարկի՞ն զմեզ, բան չկայ, կանգնել ցաւ: Վ իրաւորեցին՝, ոչինչ, օր մի կ'ապրես: Տառնեղ հարածեցին, զնաւորի տեղ մի գտիր, բայց ինչպէս, ան ալ դու գիտես: Հաց ապրուստ ձեռքէդ խը.

լեցին, ագռաւի պէս ապրիր : Ինչո՞ւ կուլաս
եղբայրդ սպանեցին . Ըստուած հոգին լու-
սաւորէ, օր մի պիտի մեռնէր : Ա՛յ տխնաս
խեղճութիւնից զաւակներդ մեռնին , գը-
լուխդ ողջ մնայ, Տէր ետ եւ Տէր էառ :
Ի՛հ, այս ամէն բաներ անցան ու կանց-
նին , տեւա՛յ, ունայնութիւն . եթէ այս է
եղեր աշխարհք, այս է մարդու վիճակ, ու-
րեմն լա՛ւթ թէ ծրճղանք :

Լյրբեմն լանք, երբեմն ծրճղանք .

Լյրբէք ոչ լանք եւ ոչ ծրճղանք :

Ա՛նք ուրիշ բանի համար եմք . ծնած եմք
որ աշխատինք, մարդ եղած ենք, որ գործենք .

Աւրեմն աշխատենք եւ գործենք :

Տես մեր ձեռները, ինչպէս յօրմար եւ
կազմեն գործելու համար . ամէն կերպ ար-
հեստներ կգործվին անով . ամէն կերպ ճար-
տարութիւններ կշինուին անով . մարդկային
մտաց խելոյ ճարտարապետն է ձեռք . թէ
տուն շինես, թէ գիր շարես, թէ մաճ բռ-
նես թէ պատկեր նկարես, թէ ծաղիկ քաղես
թէ սուր գործածես, վերջապէս ինչ որ ու-
զես ձեռներով կգործես, Ըստուածն է կազ-
մեր Ըստուածն է շնորհ :

Ահա ուսնինք մեր ապրելու կերպը . գոր-
ծենք, վաստկենք որ հանգիստ ուտենք , ծաւ-
լութիւն չանենք, յիմարութիւն թողնենք,
որ մեր վաստակը շատ լինի եւ մեր ապրուստ
երջանիկ . վաստակաւոր մարդու հայր տա-
նելով չի սպասիր . տէրութեան տալով չի
հասնիր . թշնամին խելով չի պակիր . սյլ
մեզ վնասող աւ մեր աղքատութեան պատ-
ճառ մեր ծուլութիւն , թուլութիւն , յի-
մարութիւն, եւ այս վիճակն մէջ տակաւին
հպարտութիւն անելն է : Գլխէք եղբայր-
ներ, թէ տէրութիւն տասէն մէկ կտանի ,
թէ բռնուոր որչափ որ յափշտակէ , դեռ
մեծ մասը մեզի կմնայ . բայց մեր մէջ այն-
պիսիք կան որ իրենց հաճոյից (քէֆի) հա-
մար յանկարծ մէկ ժամու մէջ տարինիրով
վաստկածը կ զոհեն : Տէրութեան օրէնքներ
շատ քաղցր են մարդու համար, եւ Ըստ-
ուածային իրաւունք մի է տալ տասանորդ
մեր վաստակէն . ասոր մէջ ոչ դժուարութիւն
կայ եւ ոչ աւերութիւն , մէք մեզմէ գան-
դատ անենք . զմեզ աղքատացնող մեր ախ-
տերն են :

նե՛ք , վարժապե՛

5910

է քեզ . բայց սա որչափ կ դու-
կուշտ՝ դու անօթի կ մեռնիս , պատճառն
ինչէ, վասնզի նա գործեր, դու խողցիր ես .
նա քաջ, դու վախցերես :

Ի՛նչ զարմանք է աշխարհիս մէջ մէկն ու-
նեւոր միւսը չունեւոր . վասնզի նա աշխա-
տեր, իսկ սա անհոգ նստերէ : Ի՛նչ բան է
մէկն իմաստուն եւ փառաւոր . միւսը ա-
նարդ է եւ տխմար . վասնզի նա հետեւեր
ուսեր եւ խելք է ստացեր, սա ունայն տեղ
ուտելով խմելով եւ զուարճանալով միայն
իր օրերն անցուցեր :

Ի՛նչէ այն . մէկն թագաւոր միւսը գերի .
վասնզի սա կուրութեամբ թուրութեամբ
կորուսեր , նա լուսաւորութեամբ արիւն-
թեամբ գտեր ու տիրեր է :

Ինչի՞ համար մէկն կուշտ կուշտ կուտէ
ու զշատեր կկշտացնէ . իսկ միւսը կուլայ
եւ կ մուրայ, ու վերջապէս անօթի քաղցած
մահու գերեզմանին մէջ կ բնանայ . վասնզի
սա իբրեւ ճպողան անմտութեամբ իւր ըզ-
բօսանք կ նայի . եւ նա իբրեւ մրջիւն կը-
տքներ ու իր կենաց պարէնը կ հայթայթէր :

րուի . դժուար

բարի ու օգտակար բանե-
րու կը խնայէք, անխուսճեան ձեռներ
կ սկսեն խել զայն :

Ա՛նք վիճակին յարմար ու այս ժամանա-
կին արժանէ հետեւեալ խրատներուն ա-
կանջ դնել եւ այնպէս վարվիլ , զոր բարի
խելացի եւ իմաստուն վիճակաւ մի կ խօսի :

« Ի՛մարդ , դ ուն բեզիօգնէ , որ Ըստու-
ածն ալ քեզի օգնէ : »

« Ըշխատող մարդ շատ կապրի, վաստակ
եւ պատիւ կ ունենայ . դատարկ մարդ շուտ
կ մեռնի . աղքատ եւ անարդ վիճակ կուենայ : »

« Արջափ տալիք շատ ունենանք, այնչափ
սլ աշխատանք շատ պիտի ունենանք . թէ ան-
հոգ ծաւլութեամբ քնանանք . անասուն եմք : »

« Ըղուէս քուն եղած ժամանակ . կարող
չէ հաւ որտալ . մարդ հրազի մէջ չի կարող
հաց վաստկել . երկար քնանալու տեղը գերեզ-
մանն է : »

« Եւսմանակ պարապ անցունողը . իր կեանք
կ կորսնցնէ : Եւսմանակն է մարդու ա-
մէն բան տուող : »

« Կորսուած ժամանակ սլ ձեռք չիյնար :

« Նուշուծիւն ամէն բան դժուարին կանէ . իսկ աշխատութիւն կ զիւրացնէ :

« Նուշուծիւն աղքատութեան գերին է . ուր տեղ աղքատութիւն կայ . մարդիկ ծոյլ են եղեր :

« Բաւտաշուտ արթնցիր . իրիկուն յուշ քնիր . կենացդ մէջ առողջ հարուստ եւ իմաստուն կ լինիս :

« Ո՛վ որ գործ չունի եւ յուսով կապրի , անօթութեամբ կ մեռնի :

« Մարդու օգնական իւր ձեռքերն են :

« Բնօթութիւն աշխատատէր մարդու դռնէն կ նայի բայց ներս մտնել կ վսխայ :

« Բշխատութիւն պարտքերէ կ ազատէ , ծուրութիւն պարտք կ դիգէ :

« Մարդու գանձն ու ժառանգութիւն գործունէութիւնն է :

« Բատուած աշխատող մարդուն կուտայ ամէն բան : Ուրեմն դու աշխատէ երբ ծոյլերը կքնանան . այսպէս թէ ուտելու թէ ծախելու եւ թէ պահելու ցորեն կունենաս :

« Բմկայն բարութեանց ծնող ախատութիւն է :

Ներ այսպէս իշխաններ եղեր են ի Տարօն :

« Բ՛հ կ կանչէ , վա՛հ կ կանչէ քանի տեսնանք զինքը , մեր ազգասէր առաջնորդ Բ՛հ ծիւ , Հայրիկ , իր զուխ մեզ ցաւակից եւ իր սիրտը մեզ սգակից կ տքնի կ ձգնի մեր լաւութեան ու փրկութեան . եւ կ ջանայ զմեզ բռնել հաստատել . մեր հայրենիքէն չթողուր որ հեռանանք . թէ ոչ ընդ հանուրը՝ գտնէ տակաւին մեծագոյն մասը պահել նորա ծոցի մէջ :

« Բ՛հ մեք չեմք կարող մեր հայրենիքը մոռնալ , մեր սարեր ու ձորեր , Լ՛փրատն ու ամէն ջրեր , մեզ հաց տուող դաշտերն ու արտեր , մեր սրբոյ շիրիմներ , մեր հօր մօր գերեզմաններ ու նոցա յիշատակները ուրտնալ , թողուլ եւ իսպառ դնալ . . . :

« ( ) ուրեմն , այս Բ՛րժուոյ թեւոց զօրավիպ կացէք . մեզի գթացէք . Տարօն ձերնէ փրկելուք . հոգեով կամքով եւ ջանքով հաւատար ի կարեկցութիւն ձեր սիրտերը ի յօգնութիւն ձեր ձեռները շարժեցէք . չկորսուիք չկորսուինք , այսօր դուք մ թ յոյսեղիք , օր մի էլ մեք ձեզի . . . :
... ունի անտէր գմեզ տարաբող

կարժէ :

ՄՇԵՑԻՈՅ ԱՂԵՐԱՆԻ

Ըն Բզգային Ո՛րդութիւն
(Հարուստութիւն եւ վերջ)

« Բրդարեւ բարեխնամ Տէրութիւն այն ինչ կխոստանայ ի շնորհս եւ ի խրատոյս հրպատակաց պարգեւներ . բաշխել ժիր երկրագործոյ . այս կողմեր դժբաղդութեամբ մեք կ պատահինք աւերիչ կեղեքիչ անիրաւ ձեռաց , զմեզ կ քակեն որ զիրենք չինեն :

Չեն գիտեր արդիօք զհպատակ քակելով պետութեան կ վնասեն . երկիր աւերելով Տէրութեան շահը կ պակասեն . . . :
« Մենք թէպէտ պատմութիւն կարգալ չեմք գիտեր , բայց հասկացողոցդ կայ մեզ . մեր այսչափ եկեղեցիք , մեծամեծ վանքեր , աւերակ բերդեր , գեղերու աւաններու անուները կ քարոզեն մեզ մեր հայրենեաց նախկին ճոխութիւն եւ լաւ լաւ մարդեր , Ո՛րդան , Մո՛ր չեղ . այսպիսի անուշ

եղ քան զանոց քանի տարիս ուրեւ տեղերէն վիշտեր զրկանքներ կ կրենք . . . :
... քրդի ու լիւս ի քաղաք Պետութեան կրթողութիւն , բայց քաղքէն ընդունած վնաս որի բողբենք :

« Թողունք ուրիշ տարիներ , կերպ կերպ չորիք մեծամեծ վնասներ . . . : այս տարուանը միայն քանիսը յիշենք . չմնաց դարման մեր գեղերը . պակօհցաւ աւեր պարէն մեր բերաններէն . ե օր ըստ օրէ հրաման կուգայ , հորուած կուգայ մեզ վերայ , կ խլեն զյարդըն ու գարին մեր ձեռքէն . Բ՛բր թէ փորայով , տանէն մէկը հագիւ հաշուելով . ճանապարհներու ձիւները մեք բանալով . բեռներ մեր քամակով կրելով . ե մեր տաւարներ անօթի պահելով մեռցնելով . . . :

« Ի աւ է ուրեմն չապրիմք , քան ապրիմք եւ ամէն կողմից զրկվիմք չարչարվիմք . . . : լաւէ չաշխատիմք քան աշխատիմք վատկենք . ու անթի մնանք մեռնելք . . . :
... հ՛հ երանի ճ՛նձղուկներուն . երկնից թըռչունք երջանիկ են օդի մէջ , Տարօնոյ հայ

Թշուառ է իւր հայրենեաց մէջ :

« Ըմենամեծ եւ անտանելի գրկանք եւ զաւ մեզի այս տարուան Թաշիր . որոյ սկըռուած, զկալուած եւ ուր տեղ հասածը ձեզ յայտնի է անշուշտ : Սենք կարողութիւն չունէիք եւ այժմ իսկ չունիմք մեզ վերայ առնել . բայց դուք է ի կարին արդէն սուտ ու փուտ թղթերով եւ խարդախ կը նիքներով լեցող ցածն են մեր գլխաւոր համարուածներ, քանիմ անձինք . որոնք երկրին երեսփոխան չեն . ապա թէ ոչ թող ի զխմաց ամենից այդ կնիք տուողները վճարեն . հասարակութիւն ի հոգի եւ ի մարմին մաշուած թէ կամաւ թէ անկամայ կարողութիւն չունի տալու . տունը քակէ ծախէ, եթէ ունի . տաւարները վաճառէ, իւր բերնի հացը կտրէ . տակաւին կարող չէ, ո՛հ ժողովուրդ ցամաքերէ :

« Սեք առ հասարակ մեր անձը մեր պարտուց փոխարէն տալով տակաւին ազատ չեմք լինիր . եւ այդտի պարտքեր, այսպիսի առարքերէն եղած են մեզ վերայ :

« Հարկերը իրենց ուզածին բաժնեն եւ իրենց ուզածի չափ :

անկին աշխարհի գլխին
ինչ որ հրամայէին իրաւունք կ'համարենք .
... Բայց այսու հետեւ փորքի շատեւ եւ հատ
զհետեւ պիտի քննենք, պիտի գրենք եւ
պիտի բողոքենք մինչեւ յերկինս մինչեւ
Բարձրագոյն դուռը . արդարութիւն հաս-
նի մեզ :

« Թաշիրի մասին շատ աշխատեց մեր
Ընտանորդը . բայց Ընտանորդի բացակայ-
ութեան յանկարծ մէկ գիշերուան մէջ քա-
նիմը հին նոյն եւ նմանները զիրար Կոնս-
տով լարեր հիւսեցին . փոսեր փորեցին . որոնք
իրենց շահուց եւ պատուի համար սովոր էին
աղքատները միասեղ եւ կեղծքել . ահա այս
անգամ եւս զնոյն արարին : Յանկարծ փոխ-
վեցաւ եղանակ, միասովեցաւ մեր միջակ,
վայ մեր կեանք . հրաման ներհակ, վճիռ
անիրաւ եւ ձախորդ կերպարանք զգեցաւ
այս գործ :

« Գուցէ ցայժմ մինչեւ Բ. դուռը հա-
տուցած լինին մահսերներ . կամ իբր թէ մեր
հաճութեան գիրքը մեր կնիքներով . սա-

կայն ահա համարձակ կ'բողոքենք . այդ կը-
նիք քանիմ անձանց է մինակ, եւ այն ժող-
ված են մեզմէ կերպ կերպ հնարքներով
թէ սուտ համոզմամբ, թէ բռնութեամբ
եւ թէ խոտմամբ . եւ այնպիսի միջոցներով
որոնց մէջը երկիւղ եւ անիրաւութիւն կայ .
այսպէս մեզմէ կնիք առին . իրենք գրեցին
իրենք կնիքեցին ու հաստատեցին թէ — Դո-
ղովուրդն հիւսնիւ բիզայով ընդունեց ըզ-
Թաշիր :

Ը, ոչ, ամենեւին ոչ, վասնզի ո՛վ կարե-
այսպիսի բեռ մի շալկել . որոյ ծանրութիւն
մեր քամակի ոսկորները կ'ջարդեն :

« Ինչ սովորութիւն կամ արտաքոյ ար-
քունի իրաւանց օրէնք է այս միայն մեր աշ-
խարհին, որ զԹաշիրն գեղացին առնէ, մե-
կին տեղը բազմապատիկ տայ . եւ փարայ
պիտի տայ . կարծես փարայ կ'ցանենք փա-
րայ կ'հնձենք :

« Ի՞նչ այսպէսէ Տէրութեան օրէնք,
մենք չխօսինք երբեք . ապա թէ ոչ նորա
իրաւանց շնորհքն ու խնամքը կ'հայցեմք
փութով հասնի մեզ վերայ :

Ինչ որ ու գաւեր բառ-

այժմ տվող, բարբարոսները
պատակները պաշտպանող աշխուհ
եւ իմաստուն Գալմաղամբ . որ նախ ի Սուշ
Սուշ չի կ'աւազարտ լիւ առանց Վաշայի,
ընդարձակ է այս միջակ . մեծ է սորա սահ-
մանները . շատ են իւր բնակիչք . շատ մեր
թշնամիք . անիրաւներ, բռնաւորները,
որոնց երեսէն է որ այսպէս շատ խեղճ եմք
եղեր : Ի սէր Ըստուծոյ մի թողուք կորսու-
ինք միք . մի թողուք աւերի մեր հայրե-
նիքը, ապրեցուցէք զՏարօն, կաղաչէ զձեզ
Տարօն

Իւր. ամէն գեղերով տա-
ռապեալ հասարակութիւն,
Ինչ որ ու համբաներ

Խմբագիր Տարօնի Ըրժուիկիս :
Գ. Սուտնձտեանց Ճիւղ 11 . Ըրժուիկ

Ի Տպարանի 11 . Ըրժուիկ
Տարօն 11 . Կարապետի Հ. վանքը

Կորա բարի կրթութիւն եւ լուսաւոր ուշա-
հաւեւ յառաջարկութիւնն ունի :

Անհնարին բան մեծելոց համար է :

Այս մի յօդուած է, որ անսպառ նիւթ
ունի գրեթե : Եւ որոյ վրայէն ժամանակի
ամէն ուսումնական գրիչներ անցած են ու
կանգնին : Սկիզբով ի հարկէ ըստ բերման պիտի
գրենք ուրիշ անգամներ : Առ այժմ փու-
թանք աւետաւորել Ազգին, որ Մշեցի ազ-
գային հասարակութիւնը անցեալ աշուն
ընտրեց իւր ժողովականները : Իւրաքանչիւր
թաղականը իւր թաղէն՝ համարման արժանի
անձինք, եւ այն ժամանակուէ կարգեցաւ
Ազգային տանան. սակայն նոր՝ եւ ըստ իւր-
եանց ասածին, անտփոր լինելուն համար՝
տակաւին հաստատութեան եւ կանոնաւո-
րութեան պէտք ու գիտարու թիւն ունէր :

Այժմ կարգաւորեցաւ փոքր ի շատեւ այս
պէտքն ու գիտարութիւն, եւ ժողովքն ըս-
կաւ նիստերը շարունակել : Անցեալ շա-
բաթներ Սարազին տեղս հասաւ Ազու-
անեան Տ. : Գլխորդիս Ազգասէր նորընտ-
յալորդ ապիտը, զոր Հայրիկ կոչելու, եւ որո-
շեց զայն նախագահ Մշու Ազգային ժողո-
վայն եւ Աստղնորդական տեղադրուհ ու փո-
խանորդ միանդաման Ս. : Եւ անու ման

Ազգային տանան ունեցաւ, հասարակու-
թեան կողմէն ընտրուած եւ նոցա իրաւանց
պաշտպան, Ազգի յառաջարկութեան վը-
րայ մտածող եւ ջանասող :

Այս ժողովքը առանձին կանոններ ու
պայմաններ ունի : զոր ուրիշ անգամ՝ կը-
ցանկամք ձեռք բերել ու հրատարակել :

Անտարակոյս՝ ինչպէս ամէն օգտակար
սկզբունքներ իրենց գիտարութիւնն նա-
խաձորգք եւ դաւադիրներ ունին, նոյնպէս
եւ Մշու Ազգային նոր ժողովքը : մտածողը
կ'մտածէ եւ կ'մանայ թէ ո՞վ է իրեն այս-
պիսի բարի իրաց հակառակորդ. սակայն փո-
ղովքը պիտի արխանայ. զէ՛մ գնէ, ընթանայ
մինչեւ յաջողի յաղթել : Ի դիւր են ժամա-
նակիս հետ կառ. օգնելը :

Հայրիկ՝ Տարօնայ նոր կարգ, կառավարու-
թեան գիւրութիւն եւ հասարակաց իրա-
ւունքը հաստատելու համար, կազմել ձեռ-
նարկեց յառաջ բան զստեանայն այն ժողովքը

Ի Մշու, որ Ստիկանութեան դրան մերձա-
ւոր, նորա հետ յարաբերութիւն ունի խոր-
հելու խօսելու. քաղաքամէջ ուր քեզացւոց
երթեւեկութիւն անխափան եւ զիւրին է :
որ եւ ըստ ամենայնի յարմար եւ կեդրոնա-
կան տեղ միէ կառավարութեան : Այսու-
հետեւ գեղացին ու քաղաքացին հոն պիտի
դիմէ ինչ խնդիր եւ ինչ բողոք որ ունե-
նայ : մանաւանդ Ս. : Կարապետի վանքը
կաղատի այդ պիտի խառն եւ բազմախուռն
վճիւրէ : որոց գատին եւ պատասխանին չի
բաւեր ժամանակ ունենալ. վանքին ինչ անկ-
է թողուլ զհոգեւորն, զմարմնաւորօքն ըզ-
բաղիլ . . . : Այսպէս որոշելով քաղաքա-
կանն ի քաղաք՝ եւ հոգեւորականն ի վանք,
կը յուսածք Աստուածային աջով եւ Ազգա-
սիրաց պաշտպանութեամբ երկուքն ալ ծաղ-
կին բարեկարգութեամբ եւ յառաջարկութե-
ամբ իւրաքանչիւրն իւր կարգին եւ ըն-
թացքին :

Այստեղ չ'լուրէք առ անց վի համիտ կայ-
սեր Օսմանեան պետութեան փառք եւ մեր
որդ խաղէս երախտաց խաղան պարտքը նու ի-
րելու. արդարեւ կեցցէ՛ք, որ իւր հպատակներ
իրան եւ ճ'աւ կուտայ բոս

Տանեւ Ազգայ-
ին Ս. : Եւ պատիւ ձօնել եւ նորա
պաշտպանութիւն ու քաջաբերութիւնը հայ-
ցել : Ի վերջոյ՝ Տարօն իւր գործաւոր ցա-
ւերով լուցող աշերը սրբէ թող եւ օրհնէ իւր
խնամակալ Աստղնորդ Հայրիկը. որոյ անձ-
նանու իրական ջանիք տակաւին պիտի հետ
զհետէ նոր նոր եւ լուսաւոր ճանապարհնե-
րու մէջ մանէ :

Այս կ'մանէ, եթէ ինք զինքը սկսի ծանց-
նալ, ինք իրեն սկսի օգնել, եթէ միանդամ
զարթնի ժամանակի ոտը ձայնէն ու տեսնայ
որ աշխարհ լուսցնէր, որ կէսօր կզեր, զեռ-
կնքք բնագոյն էր :

Աստուած իմ, Տարօնին եւ ողջ Հայաս-
տանին օրհնէ, թող զօրանայ եւ յառաջ
երթայ :

ՄԵՆՏԵՐԻ ՄԵՐ

Մարտ 19 ին Ազգային Սահմանադրութիւնն Կայսերական քաղաքացիական թիւ 1 վաւերական հրովարտական շնորհիւրէ Ազգին .
 ուր զիւրայ աւելն ամէն Ազգայնականութիւնն հրաւերուի սիրողները բերկրեցան . եւ Ազգը՝ ժամանակի փորձով միահաղին խոր անդունդէն թռաւ ազատ ամէնյապի . այսուհետեւ ծանր քաղիք , աչքերն իս բնդ վերեւ ի վայր հաւասար բռնեց . միութեամբ , սիրով , եւ լուսաւոր շաւղով ընթանալով . ուղղութեան եւ երջանկութեան կ' հասնինք :

ՄԵՆՏԵՐԻ ՄԵՐ

ՏԵՐԵՐԻ ԶԱՆԿԵՐ

Մայիս 24 ին Մշտ Ս . Կարտուէտի վանքիս զուարճալի պարտիզիմը մեջ շրջեց հանդէս մը կատարուեցաւ մի մանկատան համալսարան :

Հովանի կողմերէն . եւ այն հովանիները պատրաստուած էր : Կարտուէտի կամարներէն կապուած ծաղկազարդ կանաչազարդ փունջերով . միջին կամարէն Ս . Սարգսեան պատկերը դրօշակով եւ գոյն զգոյն ծաղիկներով պատկուած բարձրացած էր . մէկ կողմը՝ ծաղկանկար եւ մեծ տառերով գրուած տախտակով վերայ — ԿԵՑՈՒՄ : ՄԵՆՏԵՐԻ ՄԵՐ . Նոյնպէս եւ միւս կողմը Ե. ՊՐԻՆԻՍ . ՍԵՐԵՐԻՆԻՍ . ԶԵՐԵՆԵՐԸ . ԼԵՍԵՐ . Սոցա յանդիման բազմակամայ տեղեր պատրաստուած էին . եւ մեջ տեղը սեղան վայելուչ . սեղանի բոլորակը կամարակապ պարտուող կեցած էին Արծուեան Սարգսեան խումբը , որ այն հանդիսին ներկայացուցիչն էին , եւ Վանքիս Երանգաւորացի ուսումնարանի մանկուկը գեղեցիկ շապիկներ հագած , գլուխին ծաղիկայ բոլորակ պսակ եւ ձեռքերին փունջ բռնած : Երբ Հայրենի Առժանոցատիւ միաբան Ս . Հայր եւ բանիմ

նոր Նախնիների պատուաւոր ու եռանդուն Ազգային ուսումնարանի հետ սկսեալ հանդիսին մօտիկնալ . երաժիշտ մանկուկը մեղմ եւ քաղցրիկ ներդաշնակութեամբ երգեցին . բազմեցան հանդիսականք . ուսումնարանի յառաջագոյն մանկուկը իւրաքանչիւր իրենց զգացմանց եւ կարեաց համեմատ ծառեր ու դրուաններ յօրինած էին՝ սկսան յառաջ գալ եւ ընթանալ :
 Ամէն մէկ ծառէն զինի երգ կ'երգուէր . եւ տեսողաց աչքեր ու հոգիք խառն կը զուարճանային : Ս . մայրիկն ու զարմանալի թուեցաւ արդարեւ այս գոյն ուղղութիւններ , Հանդիսականաց անորժակը շատ քաղցր եւ զուարթ էին , այս ուրախութեան ժամուս մեջ շատ զգայուն սիրտեր շաժեկան : Ամէն ծառերու եւ ամէն երգերու վիշտ օրհնութիւնք եւ գոհութիւնք կ' լինէին վեհափառ Սուրբան Ազգի կայսեր կենաց , բոլոր Երանգայի ազատակեր եւ մարդասիր Ազգաց Թագաւորաց . Ազգիս հին եւ նոր բարերարաց . Սահմանադրութեան եւ իւր աստարներաց :

Հանդէս անցնին անգամ է որ կարծեմ

զորքիս վերջ . ուր ոչ մի . յանդիսական պարտիզիս , այլ եւ գոյն չէին յառարալ . տակոյն ի վերջ՝ ամենեքեան միաբան ուրախութեամբ գոհացան ու գոհեցին : Հայրենի ջանքն եւ աշխատանքը , որոյ շնորհիւ ծաղկեցաւ այս չքեղ տունը . եւ ճարտին ալ գոհե՛ ըստ մասին զգայակից ու հանդիսակից կ'ըսէ Սահմանադրութեան տարեգործին . Կողմերէն եւ կ'ցանկանք հոգւով որ տրա փրկարար եւ շինարար արդիւքնալ վաշիշիւ բազմ շուտով ունենալ :

Այս տեղ պարտք մի մնաց մեզ հասուցանելու . այն ազգային Հայկական , Նախնիների ուսումնարանի փառաց արժանի անուններ եւ երախտեաց շնորհները հրատարակել : զորս կ' թողու՞մք յաջորդ թուին իսրաւ շնորհակալու լինելով հրապարակու . որոնք շատ չ համարեցան իրենց ներկայութեամբ պատուել մեր հանդէսը , այլ իսկ եւ ազնիւ եւ վեհանձն հոգւով շարժեալ ի բարերարութիւն ասանձին նուէրներ պարգեւեցին վանքիս Ե . ուսում :

87/19

նարանի մանկանց իբր հանդերձագին. եւ խոստացան ամէն տարի զնոյն առնել Տարոնոյ աղբառ մանկանց ուսման յառաջագիւմութեան ի նպաստ՝ խընամակալութեամբ Հայրիկին :

Ի ՈՒՐԵՐ

Իննուսէն հետեւեալ ցաւարի եւ ախուր տեղեկութիւններ կ'ստանամք :

Ապրիլ 21. Խարաչօպան գիւղ : Երտոյի որդին աղնոցի մէջ նստած տեղը քրդերու հետ բարեկամաբար խօսած ժամանակ՝ աւնոյցմէ ատրճանակի զնդակով զարնուաւ :

Ապրիլ 23. Հարամիկ գիւղ : Սարգսի որդին լեռան գլուխ ոչխար արածելու տեղը՝ քիւրդերէն վիրաւորեցաւ. ու վրայի լաթեր առեր տարեր էին :

Ապրիլ 27. Քաղբիկ գիւղ : Մինասի որդին իրենց գեղի բնակիչ քրդերէն դաշոյնով (խանձալով) վիրաւորեցաւ. չարագործները Ոսթիկանութեան ձեռքով բռնուեցան եւ քանի՜օր բռնաւորութեամբ վրէջ ազատեցան :

Մայիս 1. Պուռնագ գիւղ : Բէս Պատմ որդին լուծք բրած ժամանակ քրդի

առջեւ կայնած էր. քրդերը յանկարծ գողկին սպանեցին հրացանի գնտակով :

Մայիս 8. Տուսման գիւղ : Բէս Սիմօնի աղան ջրաղացի մէջ զարկին վիրաւորեցին, եւ չորս բեռ ախուր բռնութեամբ տարին :

Մայիս 12. Աղջամեկիք գիւղ : Սոյն գիւղի քահանայն իւր որդւոյն եւ երկու գեղացւոց հետ Բառնեու կողմէն ի միասին ետ դարձած ատեն, Պօլիսէն եկող Սիլաճոց հետ ընկերութեամբ կու գան մինչեւ ի Դանգութափ լեռ. այնտեղ տէրտըջ աղան եւ երկու գեղացիք Սիլաճոց հետ հակառակութեան բռնուելով առիթովմբ, խեղճ քահանան մէջ տեղ կ'մօնայ խաղաղութիւն ընելու աղաւթաւ. բայց ինքն զոհ եղաւ, մահացաւ. եւ իւր հետի երեք անձիք վիրաւորեցան ինկան : Այս բան իմանալով իննուսոյ բարձրագոյն Սիւրբերը արգիլել ու բան տարկել առւած է նոյն Սիլաճիներէն քսան անձիք, բայց թէ ինչ գտաւ կամ վախճան

ունեցաւ. տակաւին ստոյգ լուր չունիք :

Մայիս 22. Լարեք շաբթի ժամ 3 ին Ս. Կ. վանքիս առաջնորդարանի լուսամտից ուղղութեամբ երկու հրացան արձակուեցան պարսպի դուրսէն, բայց բարեբաղդաբար գուցէ եւ խորհրդաբար տակիքի վրայէն անցան գնտակներու Այս անակնունելի դիպուածը խռովեցոյց աւետեւս սիրտեր, շուտով գուրս ելան եւ այս կողմ այն կողմ փնտաւրով մարդ չկաւ բողայան դաւալ : Սոյն փորձը կրկնեցաւ կիրակի Կիւնիք ժամ չորս ու կէսին : Այդ վաղակի օտարածուեցաւ այս համբաւ բոլոր ժողովրդեան մէջ. եւ Մշոյ Ոսթիկանութեան ալ իմաց արուեցաւ :

Մայիսի գէպք մի այն վանքիս եւ սոյն սենեկիս մէջ 10 տարի յառաջ միանգամ աղպատահերէ Եօղղատու հանգուցեալ տաշնորդ առաքինի Սատթեոս վարդապետին, որոյ ստիւի Տարօնոյ առաջնորդութիւն եւ Ս. Կարապետի վանուցս վանահայրութիւն իրաց թողլով՝ ոտից փռշմներ թօթափեր ու մեկներ է : Իսկ Միքիլ՝ որոյ իբր ձակատաւ, եւ անանջաց սովորական եղած են գր.

չոս ետղ թեղանթներ որոտացաւ. ու լեռներ զգրդեն. այս ժամանակ նոր հօր եւ լուսաւորէ. հին հնարքներ ոչ միայն ներգործութիւնմբ չունին այժմ, այլեւ կ'ստատաւորին ու կ'խորտակվին : Սոյն գէպքի դաւաճան թեղադիրներ այնչափ մութ տեղ չեն. յոյս կայ գուցէ մօտ օրերս յայտնուին. մենք ալ կ'մնամք ուրիշ տեղամ աւելի բարայայտ պարագանմարով խօսել սոյն առարկայի վերայ :

Մինչ մեք կուզէինք վերջացնել խօսքերս, եւ ահա սոյն գիշեր ժամը չորս ու կէսին, երրորդեցին փորձը. Մայիս 29 :

Մայիս 30. Հայրիկ մեկնեցաւ Վանքէս Էկային՝ եւ անտի ի Պօլիս երթալու :

Խմբագիր Տարօնոյ Լուսակիկս
Գ. Առեւտրանոց Տեա Վ. Միքիլ

Ի ՏՊԵՐԸՆԻ Գ. ԼՐԾՈՒՅՆ
Ի ՏԵՐՕՆ Ի Ս. Կ. Հ. ՎԱՆՔԻ

Մ'ապրիլ ձեր օրհնութեան կարօտ եւ
ցանկացող ի հեռուստ աստի իբր իմօտոյ ,
Նազարեանց Սատթէոս Աւանհան
Շուշեցի :

Շնորհակալութիւն ի դիմաց Հ. Արծուոյն
եւ համայն Վարագայնոց կ'նո. իրէ . քեզ
Արծու. իկ, ով դու ազնիւ հոգի Արդոյ Պ .
Սատթէոս, Արծու. իկ' որ շատ քան զամենք
տեսեր ու գտերք քո Ազգասիրական շնորհք-
ները, որ անխափր եւ առատ կ'բաշխես ուր որ
լինի, ուր որ պարտաւ որու իս : Վասպուրական
Արծուին մանաւանդ մեծապէս վայլած է
ձեր բարերարութիւնները եւ նպաստները,
մեծապէս պարտք ունէր նա դձեզ դովել,
այդ բախտը այսօր Արծու. իկիս հասաւ :
Պատիւ ձեր անուան. որ բանիւ եւ գործով
նպաստամտաց էք Ազգիս աշխատողաց :
Երանիք թէ ամէն Հայք քեզ պէս զգար ու
վարվէր, ո՛հ, այսօր եթէ ազգին անձնանու-
էր ծառայողները պակաս են. մասամբ ալ
պառճառն այնէ որ զիրենք ճանաչողներ
քաջալիրողներ եւ օգնողներ պակաս են :
Իսկ դուք որ ունիք այս բարձր ձիրքը ,
կեցէիք այդ փառաց անունով Ազգասեր
կոչվելով :

Ժառանգաւորաց Վարժարան ի Սուրբ Կարապետի վանքս :

Այս առթիւ յառաջագոյն քանիմ խօսք
խօսինք, ապա մեր ընտղրին դառնալք :

Երբ կ'սկսինք ի գիր կամ ի բերան առ-
նուլ Վարժարան անունը խօսել մէկ զու-
արժութիւն ու զմայլումը կ'տիրեն ողջոյն
մեր զգացմանց : Ս' վարժարան. յորում
Աստուած, մարդ կուծիւն, սշխարհ, արքայ-
ութիւն, հայրենիք, ազգութիւն. հանձարե
բարոյականութիւն կուսանիմք : Այս տա-
ճար է, յորում սուրբ Հոգին կ'բնակի եւ
կ'դաստիարակէ ի միտք եւ ի հոգի. Այս պար-
տէզէ, յորում հերկնային շնորհաց աղբիւրներ,
առուներ ու գետեր վազ կ'առնեն եւ այն
Աստուածաստուծոյ մատաղատի մանկտի ծա-
ղիկներ կ'զուարթացնեն. Այս աւագոսն է .
յորում մկրտողներ առաքելութիւն եւ
անմահութիւն կ'զգենուն. մարդկութիւնից
վեր կ'քաշեն. ազգեր կ'լուսաւորեն. սիրտեր

կ'կենդանացունեն . Քրիստոսի եկեղեցին,
կ'պայծառապնեն , հայրենիք կ'զարդարեն .
միով բանիւ Աղաճայ սկսնական կեանքը
կ'զանեն ու կ'վերանորոգեն : Իրենք գեղ-
ջուկ թող լինին. թաղաւորներ կ'զարմանան
անոց վրայ նայելով. մեծամեծներ կ'պատ-
կաւին անոցմէ. իրենք են որ կարհամարհեն
զսշխարհ, միանգամայն եւ կ'տիրեն սշխար-
հին : Երանիք այն ազգին այն ժողովրդեան,
եւ այն առն, որոյ ողիք վարժարան մտած
ուսած եւ դուրս ելած են. ո՛հ. անոց աչ-
քերը ալ թշուառութիւն չեն տեսնար :

Հասերը գրած են. մենք ալ պիտի շատ
գրենք. թէ մեր ազգի քաջած բոլոր վիշտերն
ու անկումը իւր արխուծութիւնիցն է . եւ
մեր փրկութեան ու կենդանութեան միակ
ապուէն ու միջոց գիտութիւն սորվիլն է .
ուրեմն վարժարաններ պէտք են ամէն գե-
ղի մէջ, ամէն թաղի մէջ, ամէն քաղքի մէջ,
ամէն վանքի մէջ, վերջապէս ամէն Հայի
մէջ :

Չտանք թէ աղքատ ենք վարժատուն
չին լա. վարժապետին վարձքը տուլ, գիրք
եւ թուղթ տանելու կորողութիւն չունիլք,
ոչ, ոչ, աղքատ չենք բանի որ բաւական շատ
ենք . երբ միանմաք ընկերանալք մէյ մէկ
քիչ բաժին զնենք՝ բաւական բան կուեն-
նալք : Ս' ընկերական հոգի, որ առկաւին
անծանօթ եւ հեռու եւ Հայաստանէն. ա-
նոր համար անօղնական ենք իրարու եւ ան-
ապուէն :

Չտանք թէ մենք հոգադորձ ենք կամ
արուեստաւոր, կարդալ ինչ անենք. Ս' եղ-
բայր, ո՛չ ապաքեն առուտուրիդ համար հա-
շիւ պէտքէ, արուեստգ աւելի կ'աւարեալ
եւ արգիւնաւոր անելու համար հանձար
պէտքէ. դու պարտքեր ունիս Աստուծոյ ,
պարտք ունիս կայսեր, պարտք ունիս Ազ-
գիդ, ընտանեաց եւ ընկերիդ, ազոնք օրէնք-
ներ ամէնը կարդալով կուսանիլք : Առանց
կարդալու արուեստաւորք Եւրոպայի կամ
Ամերիկայի մէջ մկնելն են, որ կտաւ կ'հիւ-
սեն. մեքենաներն են որ գործարաններ կրան-
ցնեն. մեր մէջն ալ կան ահա եզներ. ձիրք
եւ ուրիշ անասուններ, որ կ'բանին ու կար-
դալ չունին : Վայ վայ վայ, տեսաք ինչի
հաւասարեցանք :

Վերսն Հայ մարդու անուան եւ իւր
կորսնցուցած փառքերուն, այսօր Հայաստա-

նի մէջ պաշտօններու , բերդերու , եկեղեցիներու եւ վանքերու աւերակները լի են . բայց ո՞վ է աւերակալն անթիւ աւերակաց կարգին մէկ տաճարմը , որ վարժարանի անուանով կը բռնուած լինի . ուրիմն մեր նախնիքալ պակաս են զտնուէր այս մասին . եւ անոնց պակասութեան պատճառն որ մեր ճոխութիւնն ու զօրութիւնն կորսնցնելն ի զատ , խեղճութեամբ հանձնարու չեն ընդ . եւ ասոնց փոխարէն ինչ , չարիքն վշտք անհնարինք . որքի ներքս մի քանիսն են յանուստ մնալ թեմէ :

Ստակ չունինք , կասկեք , թող որ աշխատինք գոնէ մեր օրական հացը զբանաք ու տեղեք , կարգալ գրելն ինչ անեք : Բայց չէ , այդ հաշուով կ'սխալինք , թող այսօր մեր մէկ հացի տեղ կէս հաց ծարերք . ու կարգալու գրելու հետեւինք . օրմը սիրի համեմք այն վիճակին որ մէկ հացի տեղ տասն ունենանք , եւ հանգիստ ուտենք ու հանգիստ ապրինք : Կարդանք , որ հարասութիւնն սլ ցանանք : Գրքերու ամէն մէկ էջի եւ իրիսի մէջ ունինք կան ծալուած :

Տեղն եկաւ գրինք . ցայսօր շատերու բերնէն կ'լսուի թէ , քերականութիւն ինծի հանց պիտի տայ , կարդալն ինծի փառաւոր , որ տի բերէ , լրագիր ընթերցուել ինծի քրդերէն պիտի ազատէ . տուրքեւ պիտի թեթեւցընէ , արքայութիւն պիտի տանի , երկինք պիտի հանէ , կասէ որչափ կուզէ . եւ շատ ճշմարիտ կասէ , բայց միայն չի հասկնար ու կ'աւարակուի . Արդարեւ կարդացողը հաց կը գտնայ , փարայ կ'ունենայ , բրդերէն ազատէ , տուրքը թեթեւէ , արքայութեան որդի է , երկինց ժառանգ է , եւ աշխարհի մէջ պատուելի ու սիրելի է :

Կարդացողն զիտէ թէ տէրութիւն ինչքան տուրք սահմանելի , այնքան կուտայ . չկարդացողէն ինչքան որ ուզեն կուտայ :

Կ'որդայոցն գիտէ քրդի կամ բարբարոսի համար տէրութեան կառաւարկութեան բռնողքէն զատ վատակել . չկարդացողն բռնութեան եւ անիրաւութեան դերի է . ինչ որ ուզեն կ'աւանան , ու ինքը կ'լուէ : Կարդացողն գիտէ պղծակ սրտէ մը շատ պատու բաղել . չկարդացողն շատ արտ ունենայ եւ շատ ալ ցանկէ , բայց անօթի կ'մնայ : Խղճով չկարդացող , թողունք զաշխարհ . հապաւորք Աւետարանից Աստուծոյ օրէնքներէն ալ բան չի հասկնար :

Ապաքէն ասա ինձ քնովորական խօսքը թէ « կարդալ գրել Տէրաւորին ու Վարդապետին է . » ասեմք այո՞ ինչ եւ իցէ . այդ ալ բաւական բանէ . որոնք իրենք լոյս պէտք է զօրովուրդ լուսաւորեն . իսկ եթէ վարդապետ ու տէրաւորն ալ կարդալ չգիտենան , կամ կարգացած չին չհասկնան . . . վա՛յ մեր վիճակին : Երգեօք գիտենք թէ ինչ աստիճան թշուառութեան մէջ ենք :

Աստուած իմ , լուսաւորէ զմեզ :

Գեղացի Հայ . ինչո՞ւ յեմա կը քաշուի կարգալէ , մեր նախնի սուրբերու իմաստունները շատը քո գեղէն ելած են . Խորենացիին , Մեսրոպի , եւ այլ թարգմանիչները . որոնք այսօր կ'աշխատին իրենց սրբութեամբ եւ իմաստութեամբ . մէկ մէկ գեղացու տղայն եղեր . բայց ազգի մը լուսաւորիչ եւ վերանորոգիչ :

Փառք իրենց անմահ յիշատակին :

Մեր միտքն այն չէր որ այսքան երկար խօսակցք այս տեղ այս նիւթի համար , բայց կարգն այնպէս բերաւ . դառնանք եզրակացընել մեր խօսքը մեր բնագրին , խօսելով Ժ . Վարժարանի մասը որ ի Ս . Կ . վանքս : Բաւական տարիէ ի վեր հիմնարկուած է այս տեղ Ժ . վարժարան , բայց բաւական պատու ու արդասիք չի քաղեր ազգէ . պառճառը , որ պտուղ հասուցող կամ հացընել զիտցող ալ չէ եղեր . թէ հաշուի դարնուի շատեր կ'տեսնանք որ մտած են այս վարժարանի մէջ , կեբա՞մ են վանքի հացը , հագեր ու կարտերեն ազգի զգեստը , ոչնչացուցեր են անդին ժամանակն էլ եւ ազգի յոյսերը :

Թէ եւ եղերէ Զիզիգայ Պօղոսի ողես անդուգական ընտիր ուսուցիչը եւ ուրիշները . բայց թէ ինչո՞ւ դարձեալ անպատու զուրս են եկեր , մեզ կ'ընտրի թէ խնամակալներ տեսուչներ առ այս անտես . իսկ առ ուստեզ արթուն տնտես՝ հոգիք են եղեր . ուրոնցմէ վշտացած ճիւղք թօթափում փախչելն ի բաց :

Եղեր են ամանք ալ , որ իրենք զիրենք յարմարեցուցեր են նոյն տեսուչներուն ոսկեկուլ գլուխներուն . եւ նստած այստեղ պաշտօն վարերեն ոչ ուսուցչութեան եւ ի հոգի սուրբ դաստիարակութեան . այլ խորտմանկութեան , զօշաքաղութեան եւ մարդէ :

ուղուծեան , որոց աշակերտներէն ոմանք այսօր Տարօնոյ վիճակիս ժէջ սփռուած՝ իրենց վարժապետէն դատաւած ձիրքերով բաւական ոսկիներ ունին գործ եւ շահ կը տեսնան եւ կ'ապտուռին , առանց բնաւ օգնութիւնմը կամ ծառայութիւնմը մատուցանելու իրենց թշուառ Հայրենեաց :

Մհա Ս . Կ . Ժառանգաւորաց նախկին վարժարան եւ իւր աշակերտք :

Ցաւինք թէ ինչո՞ւ այսօր Տարօն՝ վարժապետի , ուսեալ վարդապետի , կրթեալքահանայի , գրողի , կարգացողի կարօտ մնայ . խեղճ՝ վիճակ : Մշոյ Ս . Կարապետ աշխարհին շնորհք եւ իմաստութիւն կ'բաշխէ . ցաւ , որ իւր դատաւարից եւ բնակակիցները շնորհաց եւ շնորհալի անձանց կ'կարօտին : Աղքատ էր սուրբ Արապետ , ինչն էր պակաս . ե՛նչ ոչինչ , այլ ընդ հակառակն ամէն բանով ճօխ էր եւ առատ . հոգիմ՝ չկար որ զինքը հոգար , վա՛հ անտէր աշխարհ :

Չբոբբեմք , շատ կ'հօտի այս հնութեան մարմինը . մէկդի ձգենք զայն դառնանք դէպ ի նորն . կարծն սփսեմք կարծր խօսմք :

Առանց դովեոտ համարելու գրենք Ազգասէր Հայրիկի խնամքն եւ փրթ այս վարժարանի վրայ , որ իւր նպատակի առաջին եւ վերջին միակ կէտն է . նա այսօր կգոհէ եթէ հարկ լինի , ամէն կերպ անձնանուիրութիւն , յանձն առնելով ֆիաս , նախատինք , հալածանք , եւ ամէն կերպ վիրտ ու արկածքք . միայն թէ պինդ բռնէ Ժ . վարժարան . այսպէս սկսաւ ի վարագ , այսպէս է եւ ի սուրբ Կարապետ : Մեր գիտցածով նա իւր կոչման եւ պարտաւորութեանց կարգին՝ մեծ քան զառաջնորդութիւն : մեծ քան զվաճառչութիւն կ'ճանաչէ Ժ . վարժարանի տեսչութիւն . Ժառանգաւորներ կ'խնամէ հասուցանէ , որոնցմով պիտի կարող լինի թէ վանքերուն եւ թէ Ժողովրդեան մէջ բարեկարգութիւն եւ լուսաւորութիւն սփռել հաստատել :

Հայրիկ ի սուրբ Կարապետ մտաւ . եթէ ցարդ չկարողացաւ վանքին ու բոլոր վիճակին մէջ իր ուղածին եւ ազգի սրտամտին չափ բարեկարգութիւն կա՛նխաւանց օրէնքմը սահմանել , վասնզի ինքը վիճակ եւ խօչնդոտները խիստ շատ բայց եւ այսպէս շատ գործ տեսաւ , որ ցարդ Ժողովուրդը որիչ առաջնորդէմը տեսած չէր : Եւ առ այս ինքն ուրախ եւ գոհէ : Իսկ այս վարժարան

նին կարողացաւ գոնէ եղածին չափ անել : Թէեւ առ այս եւս մեծամեծ խոչնդոտներ ունեցաւ : 38 աշակերտ կ'ին , Հայրիկ իւնուց 24ի . ընտրելով դանոնք , որոնցմէ կայ յոյս եւ արդէն կերեւի . բարեկարգեց ասոնց զդեսաններ , անկողինները նորոգելով , մութքել ու վայելչոյցնել տուաւ իրենց սերտարան , դասարան , ննջարանք . որոց նախկին դռնութիւնը իսպառ ապականութիւն , գեղջկակաւնութիւն , անկրթութիւն եւ զգուշի անմաքրութիւնմ՝ էր . Այցելումը կ'գարչէր վարժարանի շէմը կոխել . ուսանողք դժգոյն , տկար , թարշամած ի հոգի եւ ի մարմին , անառողջ կենօք , անառողջ մտօք կ'ապրէին : Գրածներս սոսկ խօսք չեն , իրօք տեսնողներ եղեր են յառաջ , իրօք կ'տեսնան եւ թող տեսնան այժմ :

Չորս ուսուցիչ կան այս վարժարանին այժմ՝ շնորհիւ Հայրիկին , որոնք Վարագայ մէջ անուցած ու հասուցած Ժառանգաւորաց դասէն են , իւր հագուով ուսած եւ դաստիարակուած . ձրիաբար եւ անձնանուիրաբար կուսուցանեն իրենց գիտցածները՝ Ալբաբազան պատմութիւն , Հայոց պատմութիւն՝ Հայկաբանութիւն իւր ամէն ձեւով , եկեղեցական եւ երգասացական երաժշտութիւն , գիր , բարոյականութիւն , քաղաքավարութիւն , աշխարհագրութիւն , թուաբանութիւն . մանաւանդ կրօնական եւ ազգասիրական պարտաւորութիւնք :

Աշակերտք իրենց խնամակալին եւ ուսուցչաց ջանից համեմատ լաւ յառաջադիմութիւն եւ գեղեցիկ յոյսեր ցոյց կուտան , ինչպէս այս քիչ Ժամանակիս մէջ փորձով կ'տեսնանք , եւ կ'հաստատենք որ սուրբ Թարգմանչաց շնորհաց հոգին հանգչի ասոնց վրայ . ցոյց տան իրենք զիրենք ազգին եւ աշխարհին թէ — Այո՛ որդիք եմք մեք Սեպուխայ , Խորենացոյ . անյաղթ Դաւութին եւ այլոց :

Եւ թէ մենք ենք որ դարեւ հացուտելով . չունէ զօտի կապելով , տրեխ հագնելով , մերկ մնալով , զրպարապելով , հալածուելով ոչ պիտի յօժարինք սիրով մեր Ս . նախնեաց եւ Հայրիկի օրինակաւ Հայաստանին ծառայել :

Խճադելի Տարօնոյ Արժուիկիս
Գ . Սուանձտեանց , Ն'ետ Ս . Արժուոյն

Ի տպարանի Ս . Արժուոյն ի Տարօն :